Ulaganje u rani razvoj

Prof.dr.sc. Selma Šogorić

Još je "rana" socijalna medicina povezivala zdravlje i blagostanje

Skoro stoljeće kasnije akademska je zajednica razjasnila da na ljudski život i zdravlje ne utječu isključivo obilježja pojedinca (genetska i ponašajna) nego da **puno snažniji učinak na njihovo zdravlje ostvaruju obilježja socijalne grupe kojoj pripadaju**

Loši uvjeti vode lošijem zdravlju

I u najrazvijenijim zemljama, **najpovlašteniji žive nekoliko godina duže i manje boluju od siromašnih**

Stilovi života ljudi i uvjeti u kojima žive i rade snažno utječu na njihovo zdravlje i duljinu života

Medicinska skrb može produžiti preživljavanje od nekih ozbiljnih bolesti, ali **društveni i ekonomski uvjeti koji djeluju na pojavu bolesti, mnogo su važniji za zdravstvenu dobrobit populacije u cjelini**

Figure 1 Life expectancy and disability-free life expectancy (DFLE) at birth, persons by neighbourhood income level, England, 1999–2003

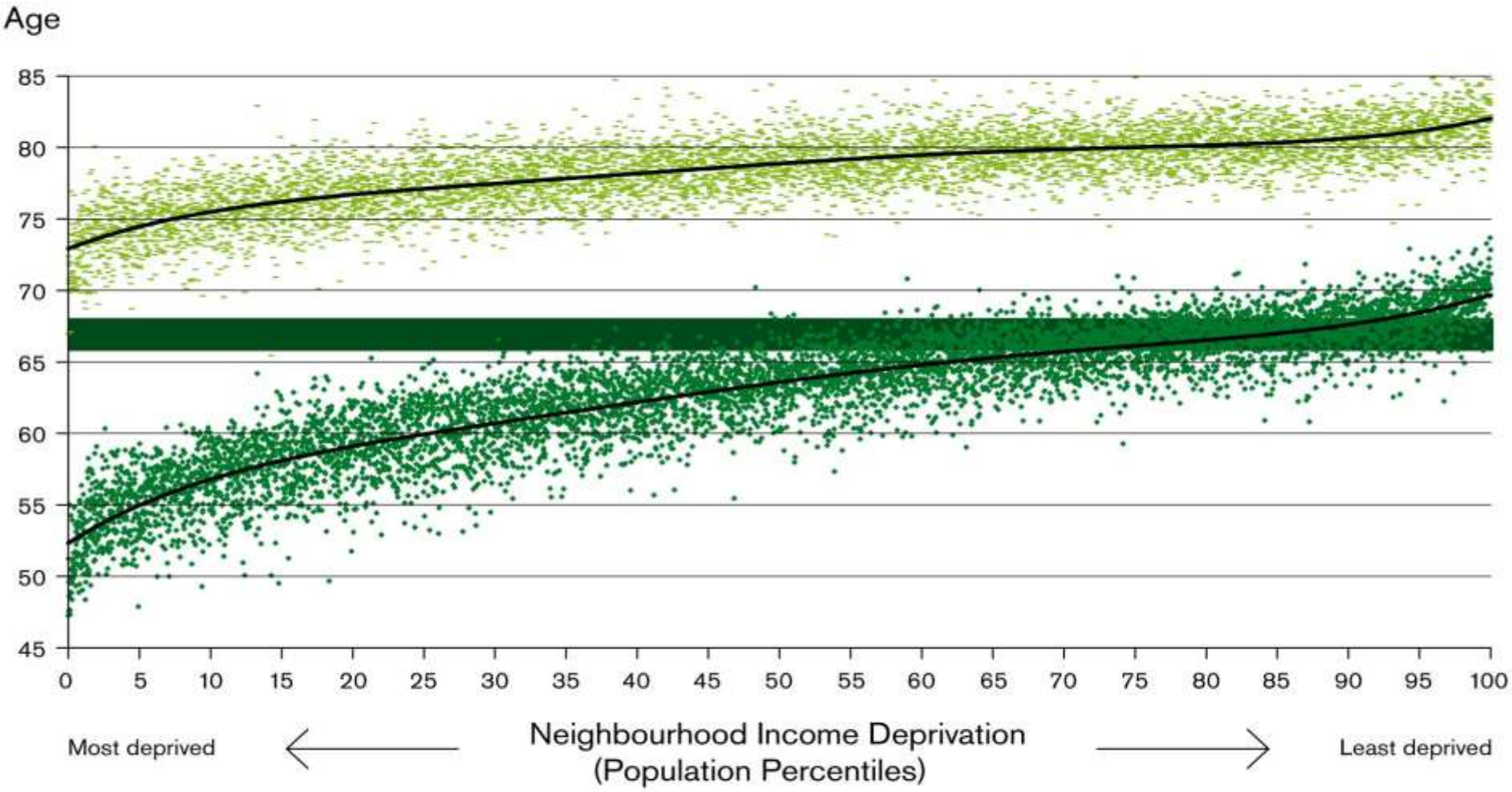

Source: Office for National Statistics[5]

Loši uvjeti vode lošijem zdravlju

Bitna je **osobna odgovornost za zdravlje –** adekvatna prehrana, dovoljno vježbanja, izbjegavanje pušenja i prekomjernog pijenja alkohola, odgovorno seksualno ponašanje ...

No ipak su društvene i ekonomske okolnosti **(društvene odrednice zdravlja) često izvan kontrole pojedinca, a oblikuju pojedinačne izbore i odluke i utiču na samo zdravlje**

(društvena odgovornost za zdravlje)

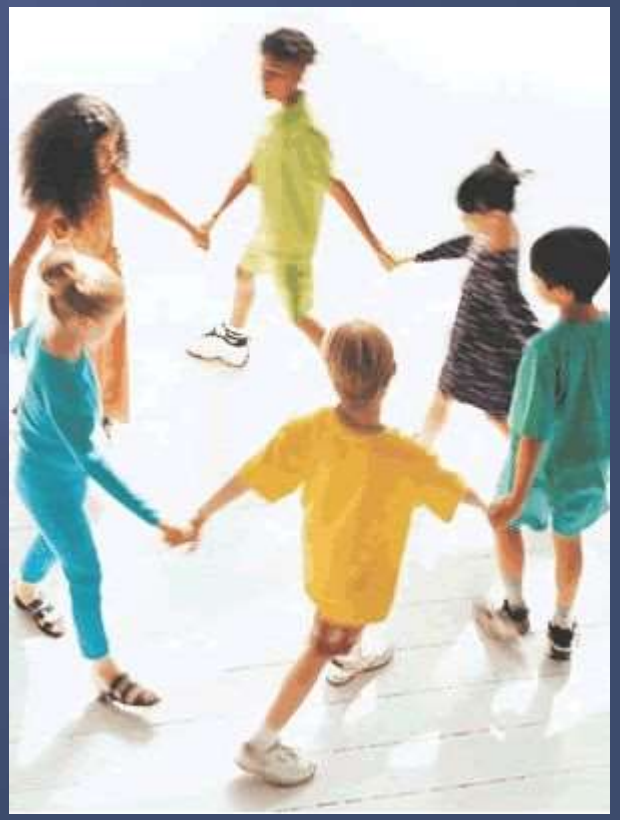

Velika je važnost osiguravanja povoljne okoline u ranom djetinjstvu

Temelji zdravlja u odrasloj dobi leže u prenatalnom životu i ranom djetinjstvu. Spori rast i manjak emocionalne podrške za vrijeme ovog razdoblja donosi rizik za loše tjelesno zdravlje tokom života i smanjuje tjelesno, spoznajno i osjećajno funkcioniranje.

"Jadne" socijalne i ekonomske okolnosti predstavljaju najveću prijetnju rastu djeteta, i "lansiraju" dijete u nisku društvenu i obrazovnu putanju (**začarani krug siromaštva**).

PRIMJER ŠKOTSKE

All ages, both sexes: cause-specific standardised mortality ratios 2003-07, Glasgow relative to Liverpool & Manchester, standardised by age, sex and deprivation decile

Calculated from various sources

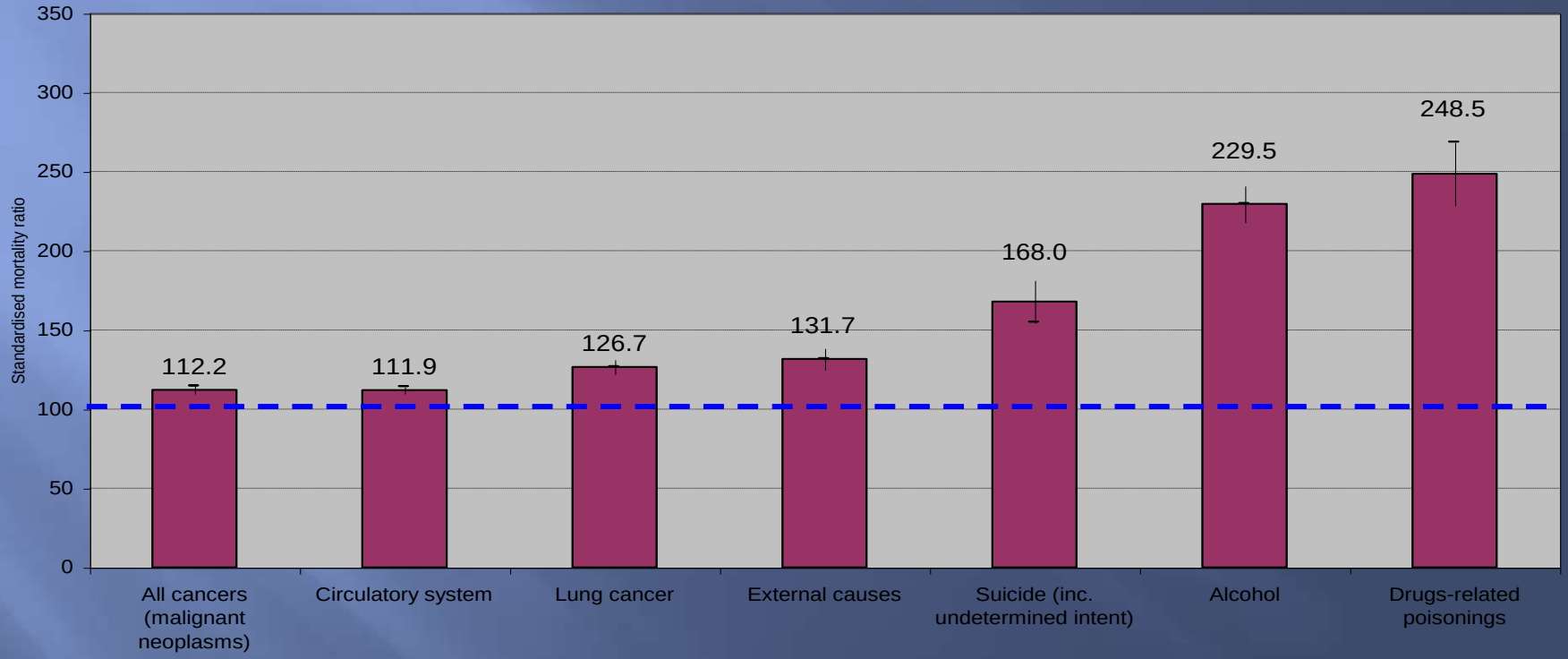

Source: Walsh D, Bendel N., Jones R, Hanlon P. It's not 'just deprivation': why do equally deprived UK cities experience different health outcomes? Public Health, 2010

PRIMJER ŠKOTSKE

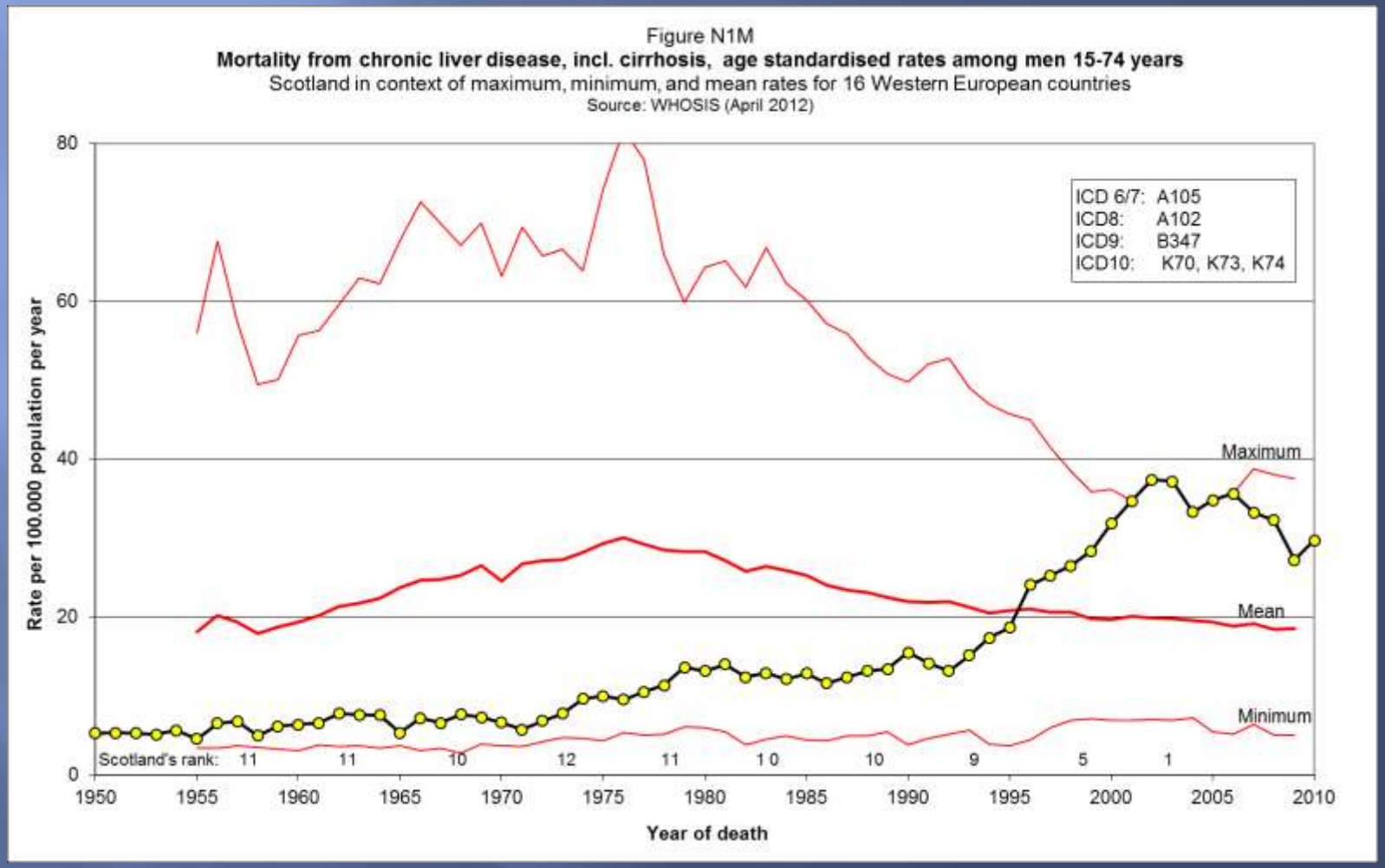

PRIMJER ŠKOTSKE

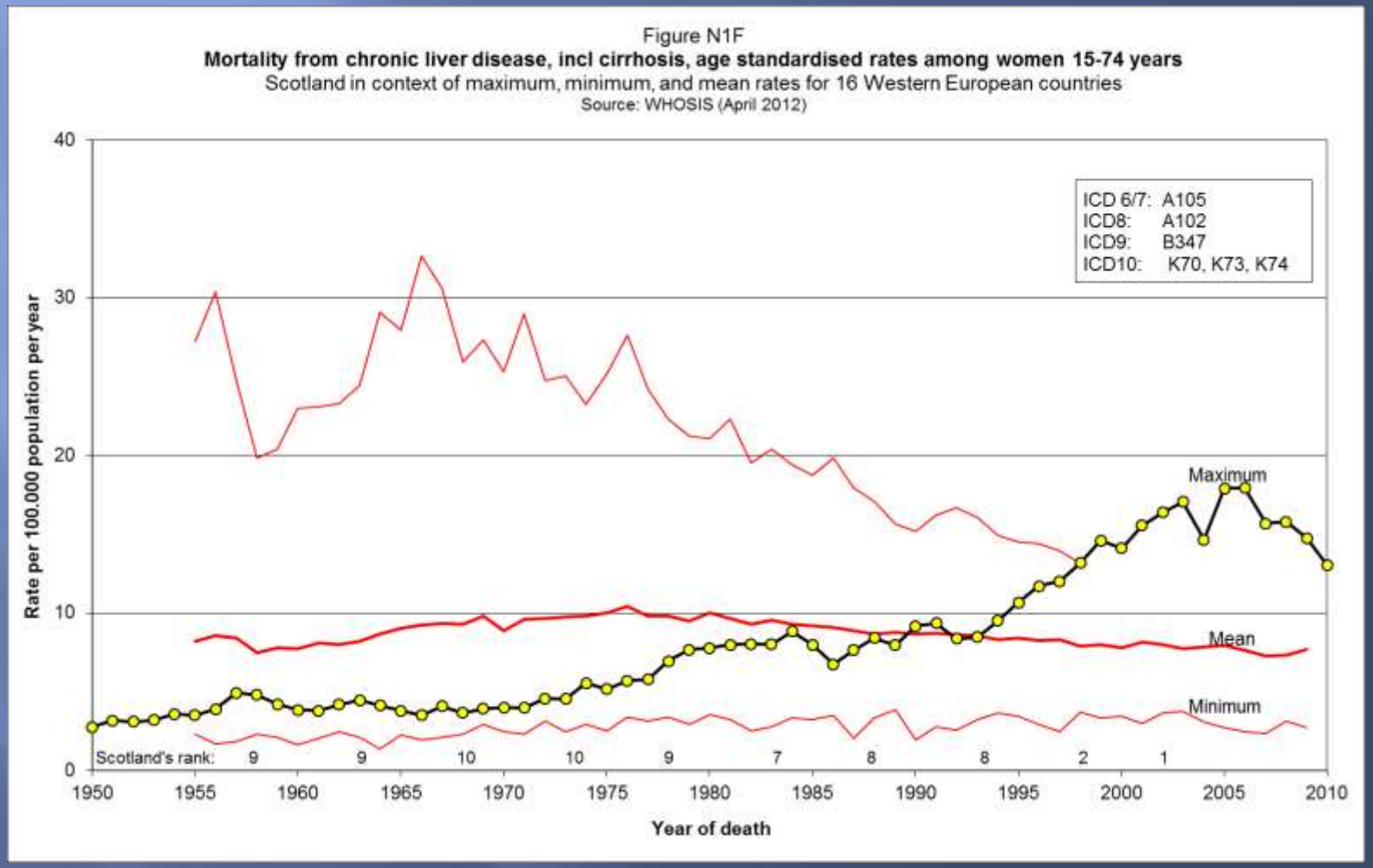

PRIMJER ŠKOTSKE

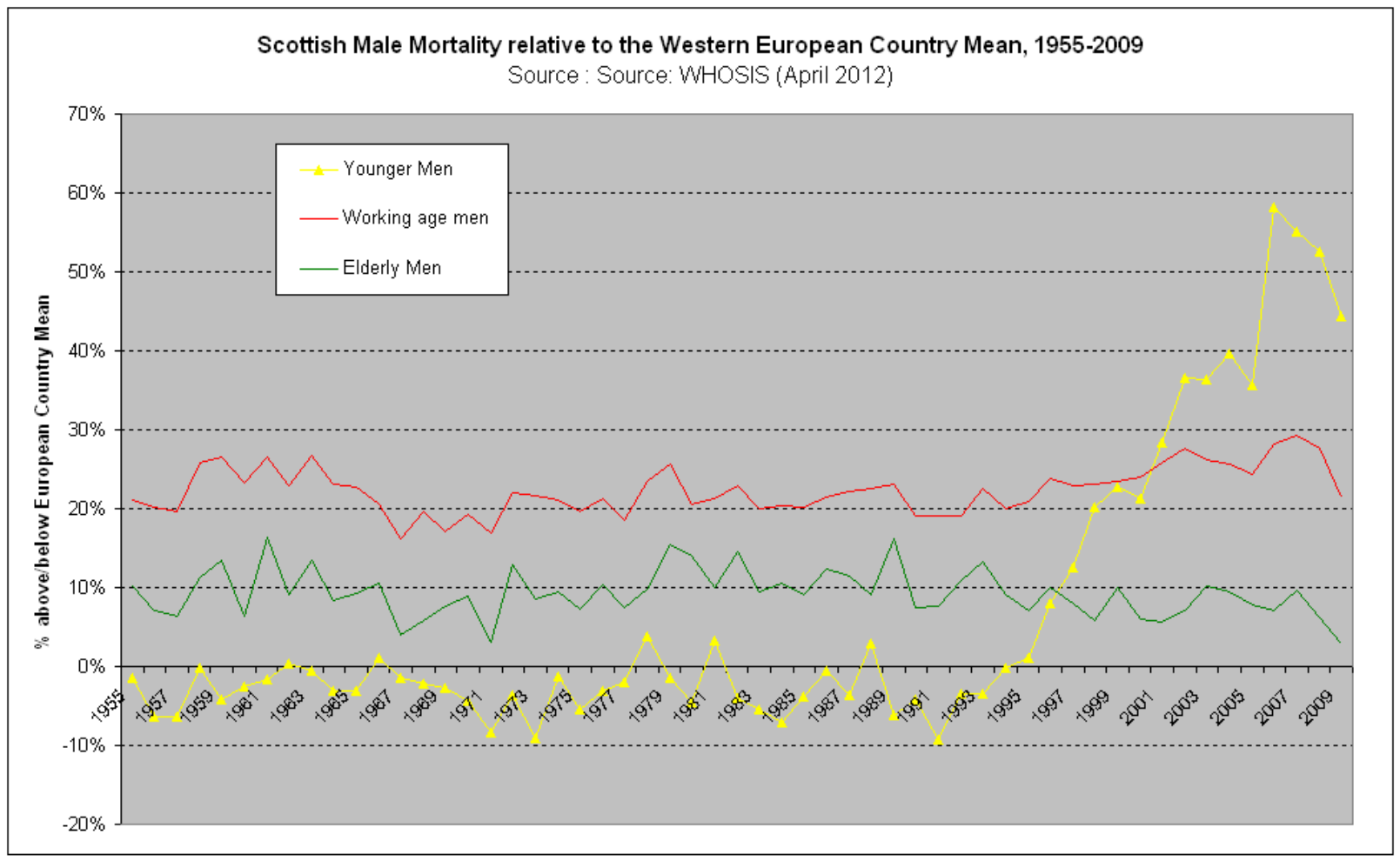

TEORIJA VEZIVANJA

- Duboka emocionalna veza koju dijete razvije sa primarnim njegovateljem
- "Model unutarnjeg uređenja odnosa" odražava očekivanja djeteta u odnosu na ponašanje roditelja u, po dijete, značajnim situacijama
- Osnova za razvoj svih kasnijih odnosa s drugim ljudima
- Sve više prepoznat kao determinanta kasnijeg emotivnog, kognitivnog i socijalnog ishoda

NEDOSLJEDNOST RODITELJSKOG PONAŠANJA

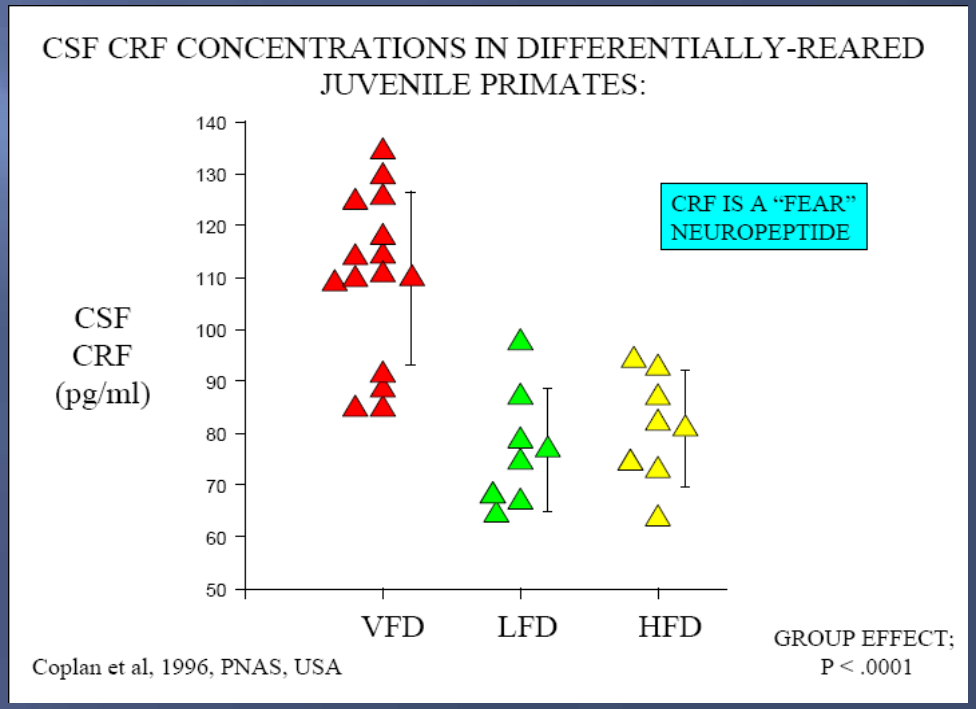

STUDIJA ŠTETNIH DOGAĐAJA U DJETINJSTVU

- fizičko/emocionalno /seksualno zlostavljanje
- fizičko/emocionalno zanemarivanje
- zlouporaba droge/ alkohola u obitelji
- nasilje u obitelji
- psihička bolest roditelja
- kriminalitet roditelja (zatvor)

ŠTETNI DOGAĐAJI U DJETINJSTVU I RIZIK OD ALKOHOLIZMA

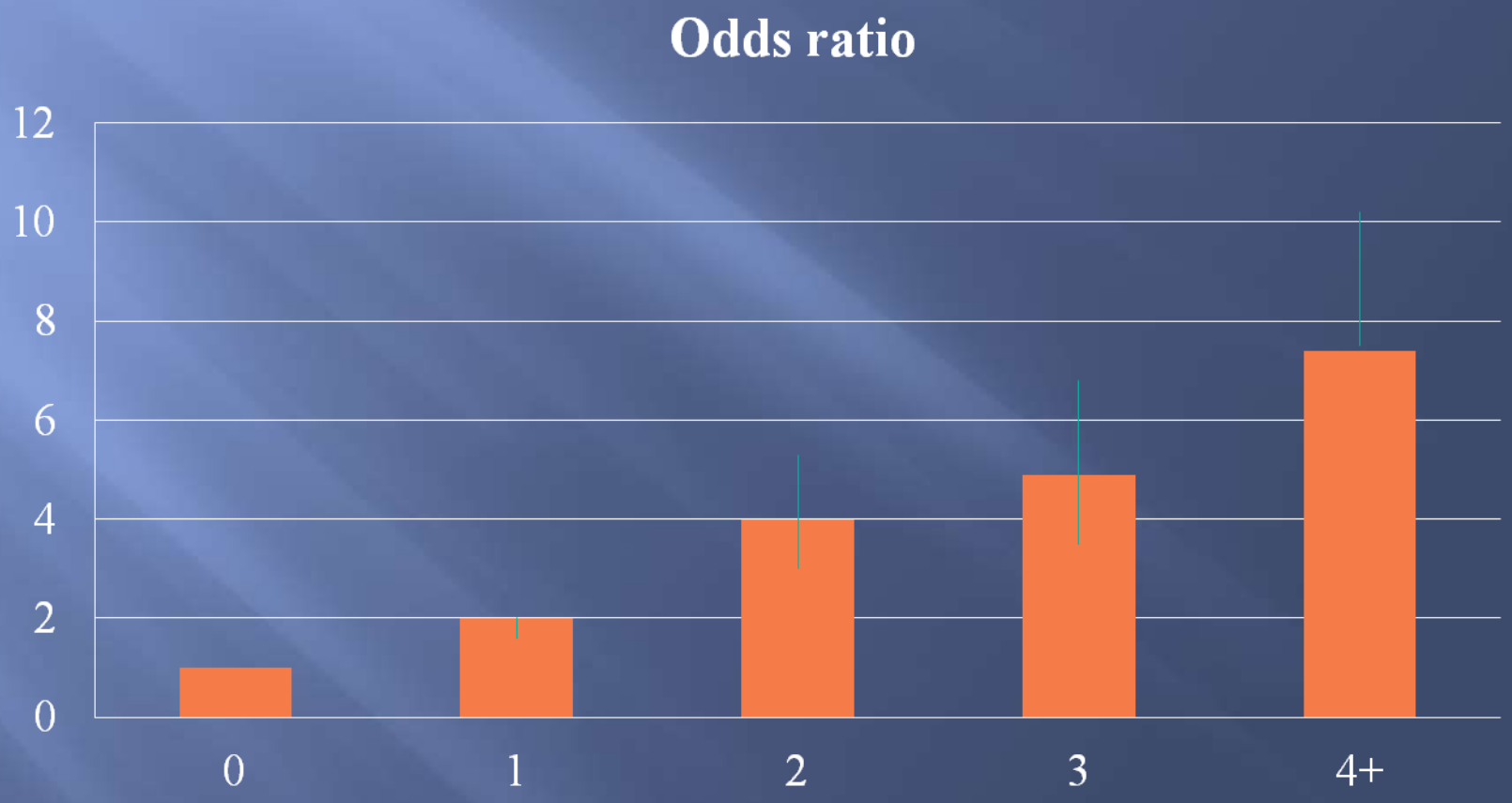

Hillis et al 2011

ŠTETNI DOGAĐAJI U DJETINJSTVU I RIZIK OD NASILNOG PONAŠANJA

dječaci izloženi fizičkom nasilju

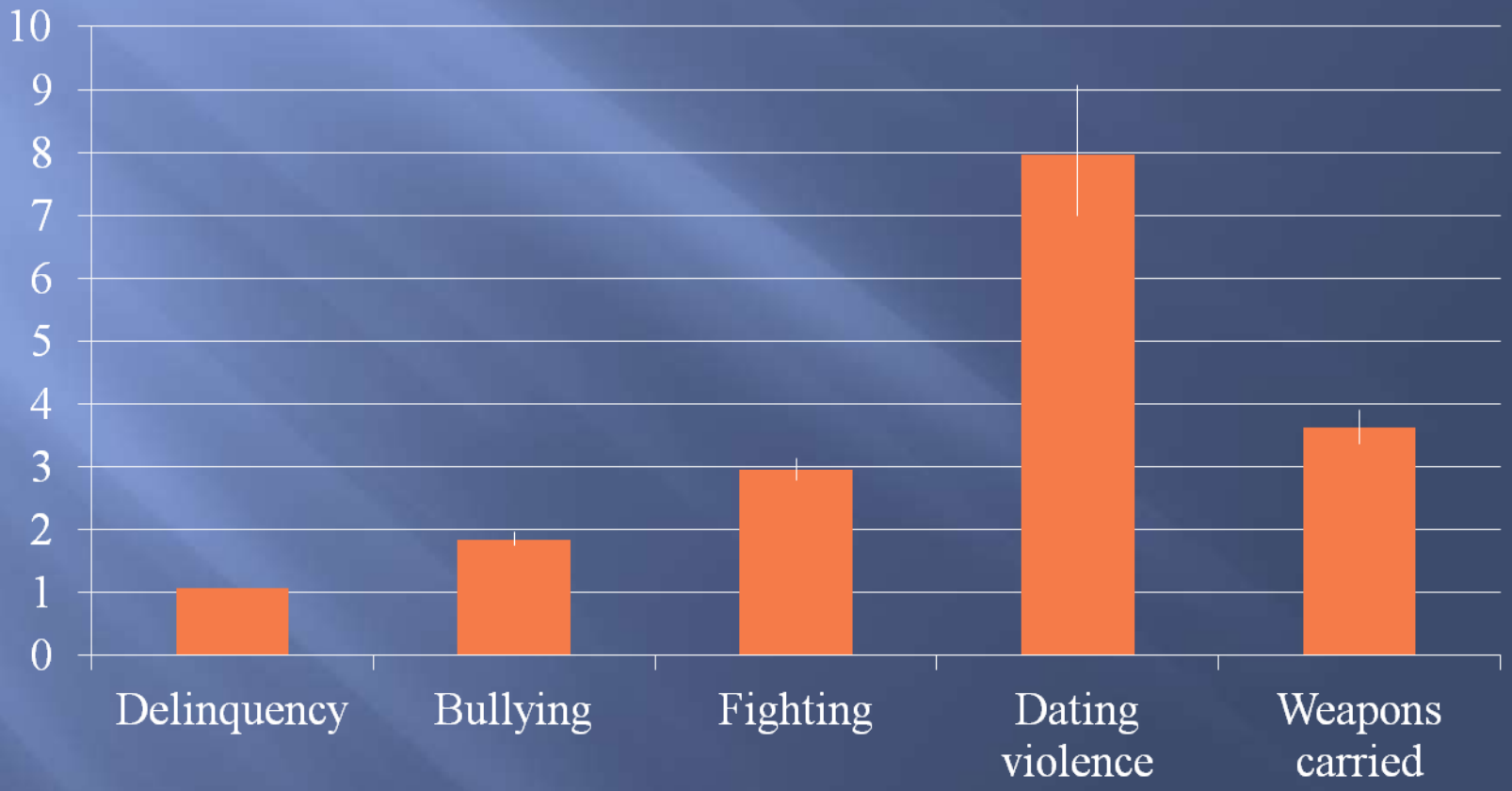

Duke et al 2010

ŠTETNI DOGAĐAJI U DJETINJSTVU I RIZIK OD SRČANE BOLESTI

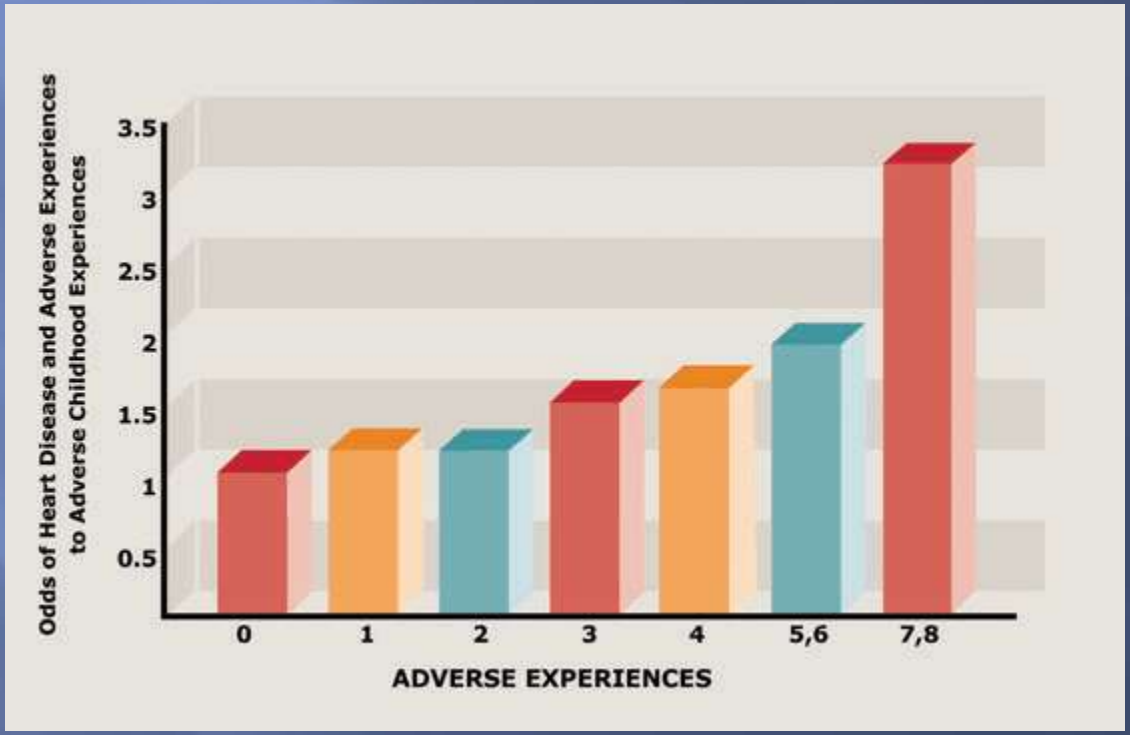

Češća zdravstveno rizična ponašanja:

- promiskuitet
- nasilje
- alkoholizam
- zlouporaba droge
- pušenje

Učestalije bolesti i povrede:

- spolno prenosive bolesti
- ginekološki problemi
- srčane bolesti
- dijabetes
- moždani udar
- maligne bolesti
- samoubojstvo

Izazovi vezani uz duševno zdravlje & blagostanje

- Depresija
- Posttraumatski stresni poremećaj
- Agresija
- Napetost
- Somatske pritužbe
- Pokušaj samoubojstva
- Neželjene trudnoće
- Problemi na poslu, bolovanja

ZDRAVE ZAJEDNICE – ZDRAVI LJUDI

- na zdravstveno stanje stanovništva utječe mnogo faktora koji se nalaze izvan domene sustava zdravstva
- upravo ti vanjski, makro-socijalni faktori (kulturalni, politički, socioekonomski, okolinski, edukacijski) imaju značajno veći upliv na zdravlje nego sam sustav zdravstva
- način na koji organiziramo svoje društvo, raspon do kojeg jačamo interakciju među građanima, stupanj do kojeg si vjerujemo i udružujemo se međusobno, odnosno **stvaramo zajednice koje brinu o svojim članovima**, u stvari predstavlja najvažniju determinantu zdravlja

ZDRAVE ZAJEDNICE – ZDRAVI LJUDI

- Rani razvoj polaže temelje budućeg (cijelo životnog) psihološkog i psihosocijalnog zdravlja i blagostanja
- Teškoće s kojima se dijete suočilo tijekom ranog razvoja nisu nepremostive ali ih je u starijoj dobi teško i skupo kompenzirati

- **Intervencije idu u smjeru stvaranja sigurnog, stabilnog, podržavajućeg odnosa i okruženja** i dijele se na:
- Intervencije u ranoj dobi - od začeća do polaska u školu
- Intervencije tijekom kasnijeg djetinjstva - od polaska u školu do puberteta

Ulaganje u rani razvoj

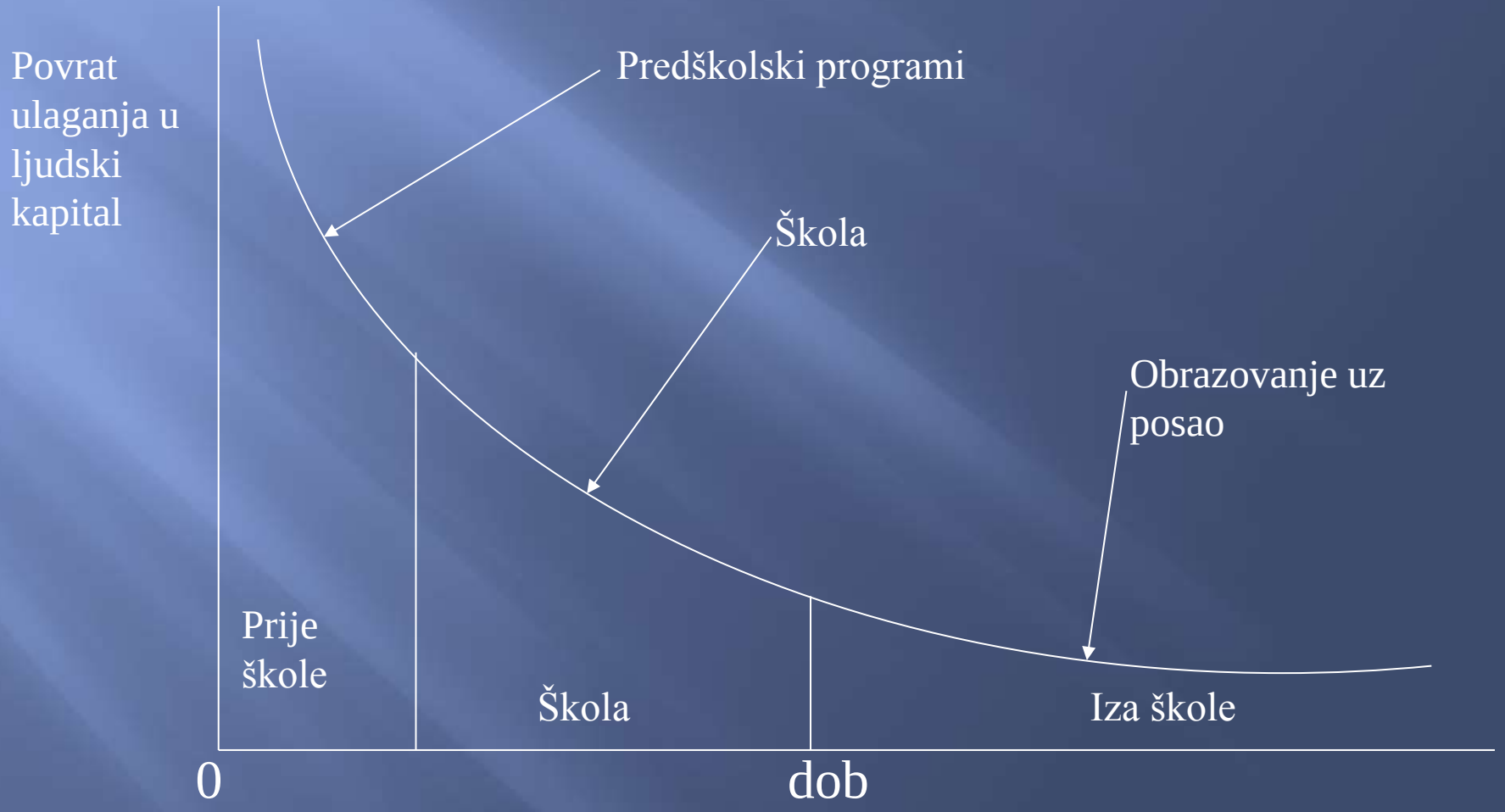

ZDRAVE ZAJEDNICE – ZDRAVI LJUDI

- Najbolji sistem za **Zdravi početak** uključuje zdravstvene, socijalne i obrazovne politike
  - koje pružaju odlično organiziranu zdravstvenu zaštitu u pre i postnatalnom periodu,
  - distributivnu socijalnu pravednost odnosno socijalni sustav koji prepoznaje rizike koje nosi siromaštvo u ranom djetinjstvu,
  - dobre mogućnosti korištenja porodiljnog dopusta i
  - visoko kvalitetno rano obrazovanje i njegu.

- **Poticajno okruženje u obitelji**
  - Obitelj, roditelji , posebno majka, imaju najmoćniji utjecaj na dijete. Kvalitetno roditeljstvo najbolja je garancija budućeg dobrog socijalnog i emocionalnog razvoja djeteta.
  - Duševno zdravlje majke ovdje ima ključnu ulogu. Djeca majki lošeg duševnog zdravlja imaju pet puta veću vjerojatnost i sama razviti duševne (emocionalne i ponašajne) probleme.

Učinak na pismenost djeteta

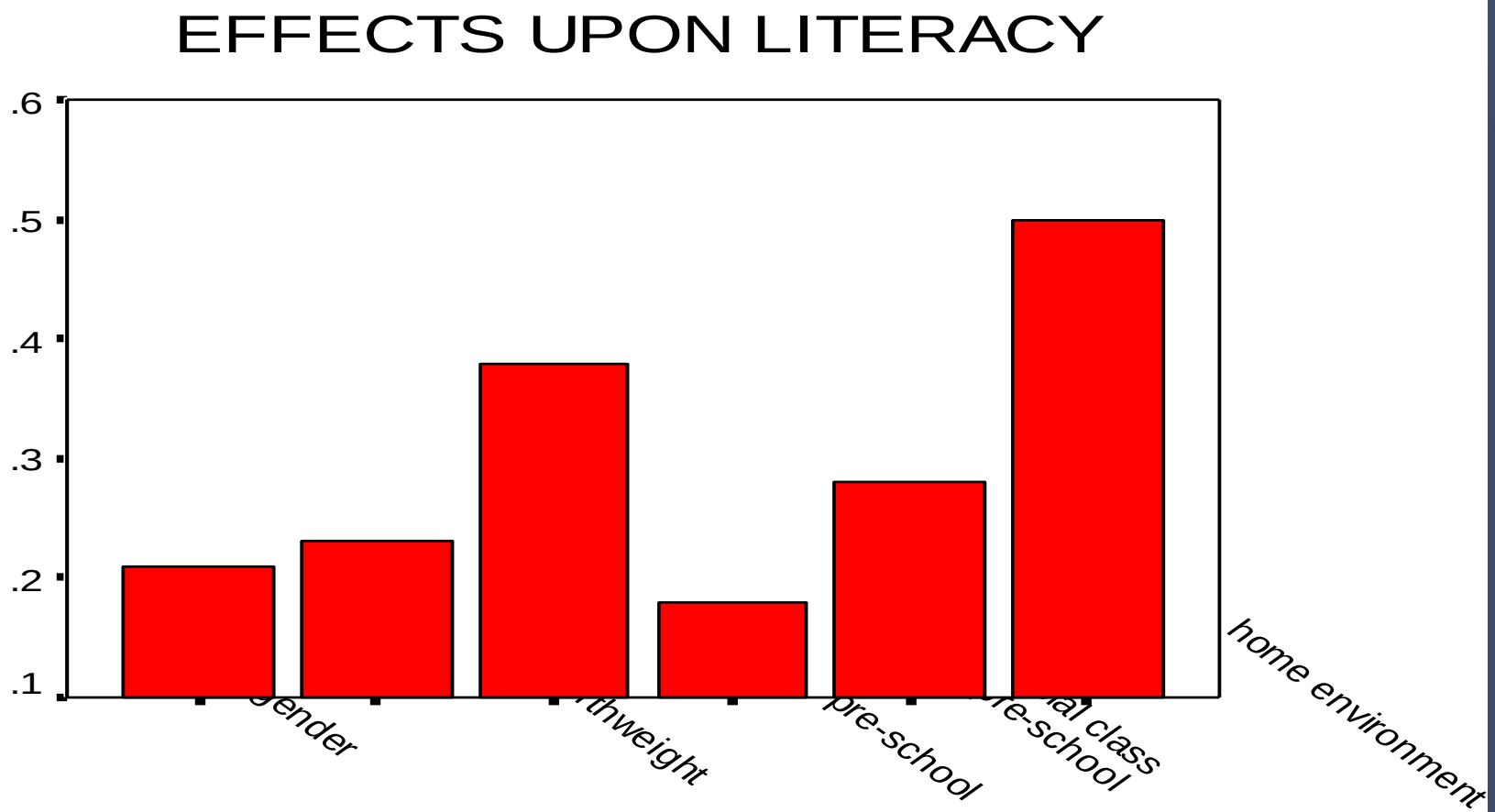

ZDRAVE ZAJEDNICE – ZDRAVI LJUDI

- Uloga očeva značajna je kao njegovatelja i kao osoba koje otterećuju majke.
- Svađe i nerazumijevanje među roditeljima predstavljaju rizik za zdravi razvoj djeteta.
- Proširene obitelji, funkcionalne, posebno one koje uključuju djedove i bake obogaćuju život djece, pružaju podršku roditeljima te dodatno stimuliraju brigu o djeci.

Učinak socijalne klase i predškolskog obrazovanja na pismenost djeteta

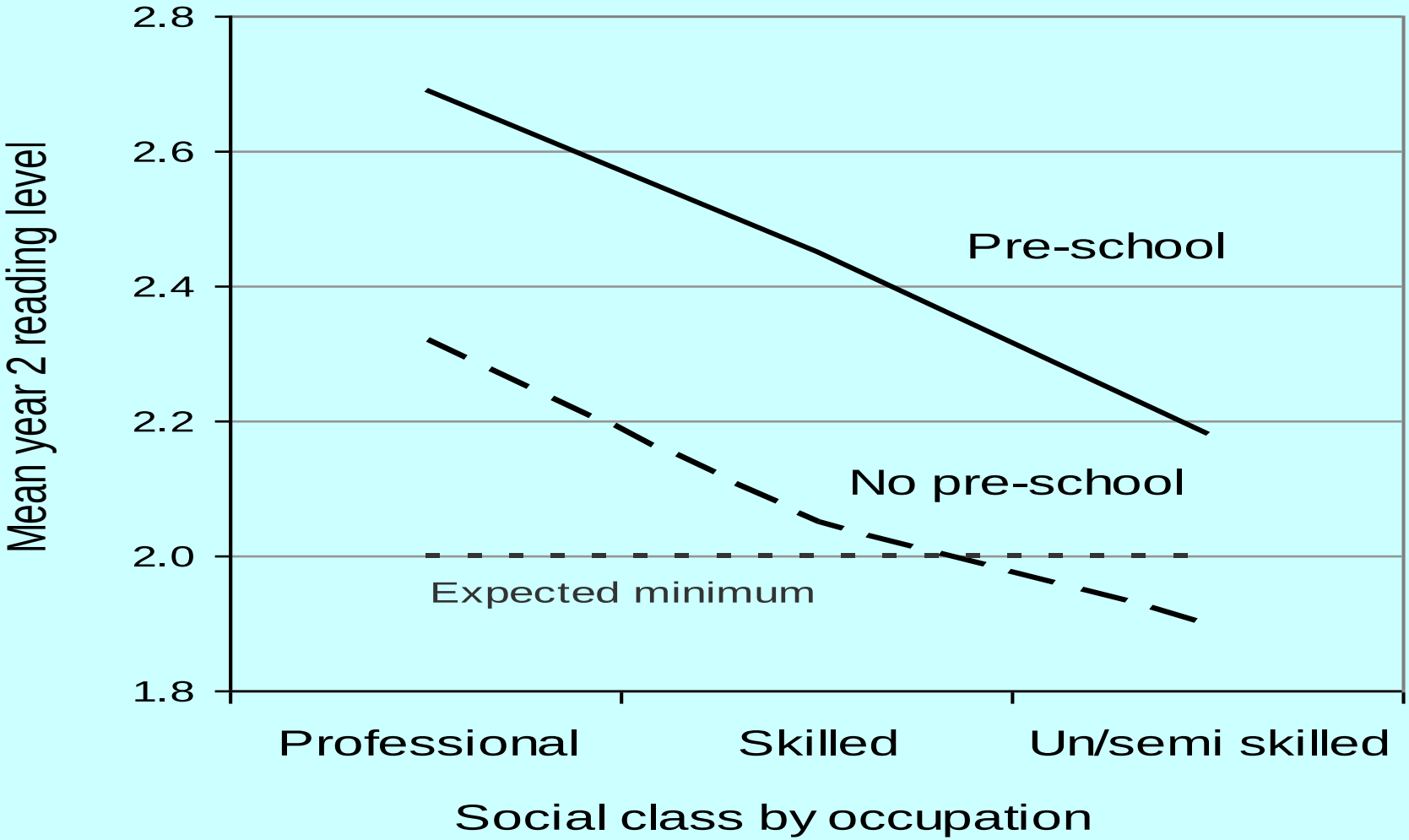

Učinak na jezične i numeričke vještine djeteta u dobi od 11 godina

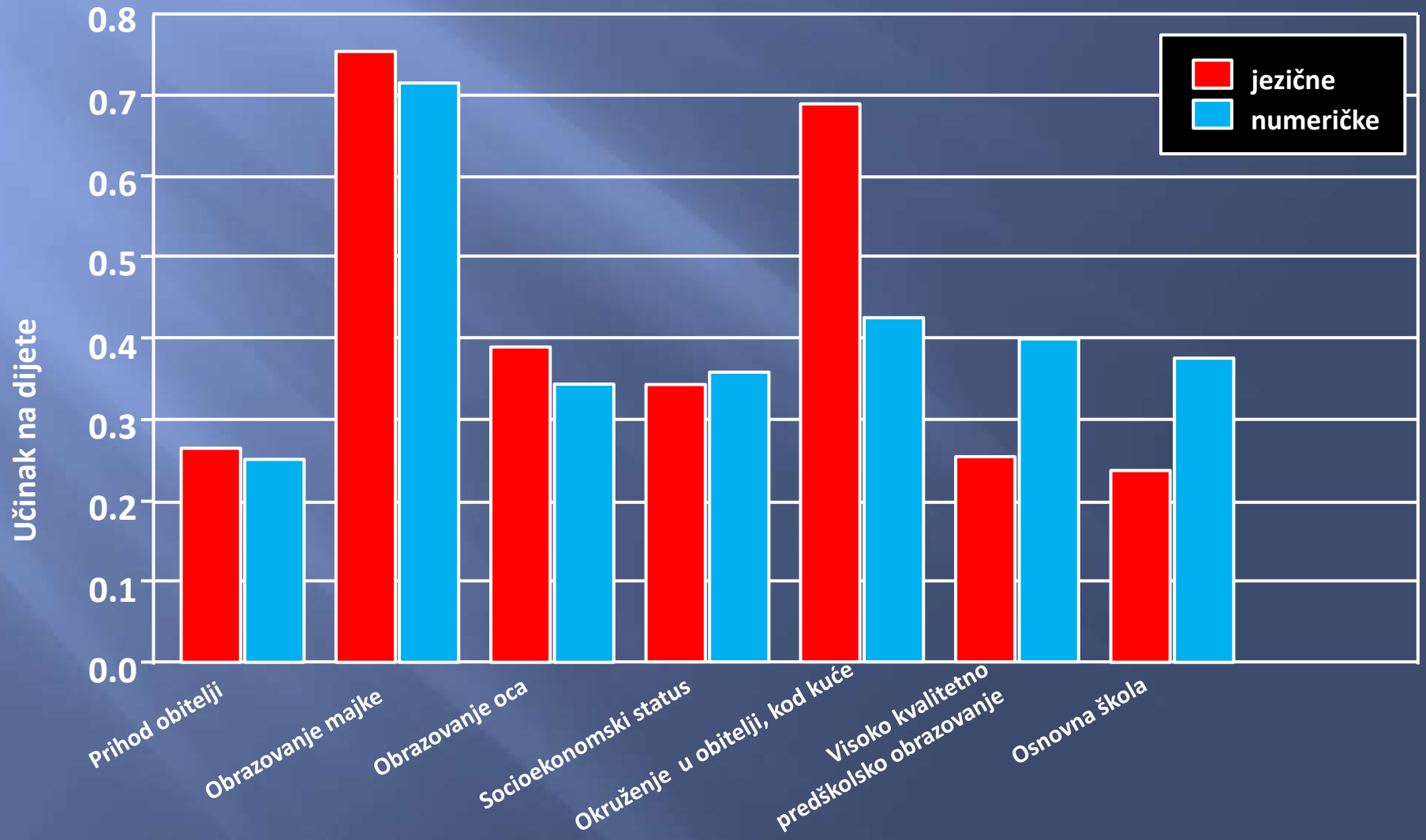

ZDRAVE ZAJEDNICE – ZDRAVI LJUDI

- Visoko kvalitetna i univerzalno dostupna pre i postnatalna zdravstvena zaštita kao okosnica sustava skrbi u ranom djetinjstvu
- Adekvatno plaćen i dovoljno dug porodiljni dopust (koji omogućava dostatno ekonomsko blagostanje roditelja) što facilitira razvoj privrženosti nužne za duševni razvoj djeteta i podržava dojenje
- Visoko kvalitetan, fleksibilan i financijski pristupačan sustav njege i ranog obrazovanja djece – predškolsko obrazovanje trebalo bi biti dostupno svoj djeci bez obzira da li im roditelji rade ili ne
- Programi podrške roditeljima u zajednici koji pružaju dragocjen doprinos razvoju djece
- Osiguran sustav podrške roditeljima iz ranjivih grupa i njegovo prošireno korištenje

Šećući obalom rijeke prolaznik uoči osobu kako se utapa. Ne oklijevajući skoči u rijeku, spasi osobu i dovuče je na obalu. Tek što je pomogao prvoj osobi ugleda i drugu osobu kako se utapa. Nedugo potom rijeka se napunila osobama koje traže pomoć pa se i broj spasitelja neprekidno trebao povećavati. Na nesreću neki od utopljenika nisu mogli biti spašeni, a drugi su nakon izvlačenja ponovo pali u vodu. U tom trenutku jedan od spasitelja odluči otići uzvodno. „Kamo odlaziš" povikali su drugi već iscrpljeni spasitelji. „Idem uzvodno vidjeti zašto ti ljudi stalno upadaju u rijeku" odgovori im odlazeći spasitelj. Pokazalo se da most koji se nalazio uzvodno i povezivao obale, ima veliku rupu kroz koju su ljudi padali u rijeku.

Zakrpati rupu i time spriječiti da ljudi propadnu kroz nju u rijeku parafrazira suštinu preventivne medicine – **termin „ići uzvodno" znači tražiti uzroke i poduzimati aktivnost prije nego li se problem desi.**

Ili medicinskim rječnikom rečeno - **pravodobno se uplesti** u redovni tijek bolesti.

KOMPREHENZIVNE INTERVENCIJE

PRIMIJENJUJU MULTIPLE STRATEGIJE KOJE MOŽEMO GRUPIRATI U KOMPONENTE PROGRAMA KAO NPR. NOVE POLITIKE ILI REGULATORNE AKTIVNOSTI, INTERVENCIJE U OKRUŽENJE, INTERVENCIJE MOBILIZACIJE ZAJEDNICE, INTERVENCIJE DIREKTNOM USLUGOM, EDUKACIJSKE INTERVENCIJE, STRATEŠKO KORIŠTENJE MEDIJA ...

Stjecanje uvida u postojeće stanje (resurse i potrebe) prva stepenica u razvoju strategije

U okviru 21. Sajam zdravlja, u Vinkovcima u travnju 2017. kroz devet okruglih stolova (panela) adresirana tema **„Ulaganje u rani razvoj djece kroz intersektorsku suradnju"**

Cilj - kroz tematske okrugle stolove, definirane prema područjima djelovanja, omogući povezivanje i razmjenu iskustava između dionika uključenih u sustav podrške i skrbi o mladim obiteljima

Pozvani uvodničari i predstavnici resornih ministarstava iz područja **zdravstva, socijalne skrbi, obrazovanja, urbanog planiranja, rada i zapošljavanja, sporta i rekreacije te medija**

Kroz četrdesetak predavanja predstavljeni najvažniji zdravstveni i socijalni problemi te zdravstveni prioriteti i rješenja za unapređenje zdravlja i kvalitete života u najranijoj dobi

Analizom teksta prezentiranih izlaganja i rasprava prepoznata su postignuća i utvrđeni izazovi te jasno ocrtani obrisi prioritetnih područja djelovanja

Zaključci panela objedinjeni i dostavljeni dionicima na konzultacije i dopunu, dionici tekst nadopunili svojim zapažanjima, spoznajama te osobnim i profesionalnim iskustvom veznim uz temu

Drugi krug konzultacija s nadopunjenom verzijom teksta daje detaljan **Opis sadašnjeg stanja (postignuća i izazova) s naznakom prioritetnih područja budućeg djelovanja**

Razvoj strategije Ulaganja u rani razvoj djece kroz intersektorsku suradnju

povezujemo spoznaje stručnjaka različitih disciplina u izradi **zajedničkog okvira (platforme) za djelovanje**

Partnerska konferencija – cilj:

- oblikovati „zajednički okvir" – ponuditi moguća, alternativna rješenja (od zakonskih, organizacijskih, stručnih, lokalnih…) na različitim razinama
- unutar njega (svaka profesija i razina sustava) definirati i operacionalizirati „svoju dionicu" provedbe (prevesti u akcijski plan)

Ulaganje u rani razvoj kroz sustav zdravstva

Ulaganje u rani razvoj kroz sustav zdravstva/socijalne skrbi

Ulaganje u rani razvoj kroz predškolsko obrazovanje

Kompleksne zdravstvene izazove ne možemo riješiti sami

Oni su rješivi samo uz

suradnju s drugim sektorima i podrškom politike (nacionalno, regionalno, lokalno) koja svojim odlukama ostvaruje preduvjete za zdravlje

te uz aktivno uključivanje same

zajednice